

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาเปรียบเทียบธรรมบทและภควัทคีตา
ชื่อนักศึกษา	พระมหาสาเนียง เลือ่มใส
สาขาวิชา	ภาษาสันสกฤต
ภาควิชา	ภาษาตะวันออก
ปีการศึกษา	2534

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะศึกษาแนวความคิดทางปรัชญาของพุทธศาสนาเถรวาทจากคัมภีร์ธรรมบทและศาสนาฮินดูจากคัมภีร์ภควัทคีตา แล้วเปรียบเทียบปรัชญาทั้งสองระบบ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปรัชญาทั้งสองระบบมีแนวความคิดทางอภิปรัชญาต่างกันจึงทำให้ทฤษฎะทางญาณวิทยาและจริยศาสตร์ต่างกันด้วย ปรัชญาภควัทคีตายอมรับอัตราสูงสุดว่าเป็นสิ่งที่ควบคุมธรรมชาติทั้งหมด ขณะที่พุทธปรัชญาปฏิเสธในเรื่องนี้ สำหรับทฤษฎะทางญาณวิทยานั้น ปรัชญาทั้งสองระบบมีส่วนคล้ายคลึงกันบ้างว่า ความไม่รู้ (อวิชชา) เป็นสาเหตุให้เกิดกรรม และมนุษย์ควรจะกำจัดความไม่รู้นั้นเสีย ซึ่งวิธีการที่จะกำจัดความไม่รู้นั้นพุทธปรัชญาสอนให้มนุษย์ใช้ปัญญาที่เกิดขึ้นในตัวเอง แต่ภควัทคีตาจะสอนให้มนุษย์ยึดพระผู้เป็นเจ้าเป็นศูนย์กลาง

ส่วนแนวความคิดทางจริยศาสตร์ ปรัชญาทั้งสองระบบสอนตรงกันว่ากรรมเกิดจากเจตนาและผู้ทำกรรมใดย่อมได้รับผลของกรรมนั้น ต่างกันแต่ว่าภควัทคีตาสอนให้มนุษย์มีเจตนามุ่งต่อพระผู้เป็นเจ้าจึงจะเป็นกรรมดี แต่พุทธปรัชญาสอนว่าเจตนาที่มาจากการละกิเลสเป็นเหตุให้เกิดกรรมดี อย่างไรก็ตาม ปรัชญาทั้งสองระบบต่างก็มีความเห็นร่วมกันว่า ธรรมชาติแห่งความจริงสูงสุดนั้น มีลักษณะเป็นความสงบสูงสุด เป็นบรมสุข และเป็นสภาวะที่ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก

Thesis Title	A Comparative Study of the Dhammapada and the Bhagavadgītā
Name	Phramaha Samniang Leurmsai
Concentration	Sanskrit
Department	Oriental Languages
Academic Year	1991

ABSTRACT

The purpose of this study is to compare the Dhammapada and the Bhagavadgītā, with the emphasis on philosophical thought of which metaphysics, epistemology and ethics are to be discussed.

It can be concluded from the study that the Buddhist metaphysics of the Dhammapada differs to some extent from that of the Bhagavadgītā. The epistemology and ethics as appear in the Dhammapada also differ from the Bhagavadgītā. The Bhagavadgītā maintains that the Supreme Self which is identical with God is the Creator, the Sustainer and the Destroyer of the world. It is the Ultimate aim of human aspiration, whereas, the Dhammapada denies the existence of God or the eternity of soul and maintains that Nirvāṇa, which is the state free from desires, is the ultimate truth and the ultimate goal of the Buddhists. Both the Bhagavadgītā and the Dhammapada

agree that ignorance (avidyā) is the cause of rebirth through the action committed by man. According to the Dhammapada, avidya should be removed through wisdom arises in one's own self. The Bhagavadgītā, however, encourages that one should remove ignorance through devotion to God.

As regard the ethical point of view, the Bhagavadgītā and the Dhammapada agree that one will received the retribution of one's own action committed with attachment. The Bhagavadgītā, however, differs from the Dhammapada in that it lays emphasis on the fact that all actions performed in service of God are good actions. The Dhammapada, on the other hand, emphasizes that the actions performed with the intention to remove all kinds of defilement (kleśa) are good actions.

Both the Bhagavadgītā and the Dhammapada agree that the nature of the ultimate truth is supreme peace, supreme happiness and the state of no rebirth.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากหลาย ๆ ท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ที่ได้กรุณาสละเวลาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและให้คำแนะนำตรวจแก้วิทยานิพนธ์โดยตลอด อีกทั้งยังช่วยเหลือจัดหาทุนในการทำวิจัยให้อีกด้วย ผู้วิจัยจึงใคร่ขออนุโมทนาขอบพระคุณในกุศลเจตนาของอาจารย์มา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างยิ่ง

ขออนุโมทนาขอบพระคุณ คณะอาจารย์ในภาควิชาภาษาตะวันออกทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ความรู้วิชาภาษาสันสกฤตอย่างกว้างขวาง และให้คำแนะนำในการค้นคว้าตำราต่าง ๆ จนผู้วิจัยสามารถนำมาใช้ในการศึกษาข้อมูลได้อย่างละเอียดรอบคอบ

ขออนุโมทนาขอบคุณ ศีตาอาศรม ประเทศไทย ที่สนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ และก่อนที่ผู้วิจัยจะจบการศึกษายังได้อุปถัมภ์ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปร่วมประชุม "ศิตานานาชาติ ครั้งที่ 9" (The Ninth International Geeta Conference) ที่กรุงแคลลี ประเทศอินเดียอีกด้วย ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์และทรรศนะที่กว้างไกลมากยิ่งขึ้น

ขออนุโมทนาขอบคุณ คุณนายประวาท บุญนาค อุปาสิกาผู้ศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนา ที่ได้อุปถัมภ์ค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนตลอดทุกภาคการศึกษา

ขออนุโมทนาขอบคุณ คุณวัลลภา ลั่นทมทอง เจ้าหน้าที่ธุรการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ช่วยพิมพ์ฉบับร่างและช่วยตรวจทาน ตลอดจนเพื่อนสหธรรมิกและเพื่อนนักศึกษาทุกท่าน ที่สนับสนุนให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ความดีและคุณประโยชน์ใด ๆ ที่จะพึงมีจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาคุณบิดามารดา ครูอาจารย์และผู้มีอุปการะทุกท่าน

คำชี้แจงการใช้อักษรย่อและหมายเลข

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับ
สยามรัฐ (สุยามรฎฐสุส เตปิฎก) พุทธศักราช 2525 เรียงตามอักษรวิธีแห่งมคธภาษาดังนี้

อักษรย่อ	ย่อมาจาก
อญ. เอก.	อญ.คุตตตริณิกาย เอกนิปาต
อญ. จตุกก.	อญ.คุตตตริณิกาย จตุกกนิปาต
อญ. ฉกุก.	อญ.คุตตตริณิกาย ฉกุกนิปาต
อญ. ติก.	อญ.คุตตตริณิกาย ติกนิปาต
อญ. ทสก.	อญ.คุตตตริณิกาย ทสกนิปาต
อญ. ปญจก.	อญ.คุตตตริณิกาย ปญจกนิปาต
อญ. สตุตค.	อญ.คุตตตริณิกาย สตุตคนิปาต
อภ. สั.	อภ.ธมฺมปิฎก ธมฺมสงฺคณี
ช. อิตฺติ.	ช.ทุททกนิกาย อิตฺติวุตฺตค
ช. อุ.	ช.ทุททกนิกาย อุทาน
ช. จุ.	ช.ทุททกนิกาย จุฬินิทุเทส
ช. ชา.	ช.ทุททกนิกาย ชาตค
ช. ฐ.	ช.ทุททกนิกาย ฐมฺมปท
ที. ปา.	ที.ฆนิกาย ปาฏิภาวคฺค
ที. ม.	ที.ฆนิกาย มหาวคฺค
ที. สั.	ที.ฆนิกาย สัลฺกขณธฺวคฺค
ม. อุ.	ม.ชฺชัณฺณิกาย อภิปริบฺตทสสค
ม. ม.	ม.ชฺชัณฺณิกาย มชฺชัณฺณปญฺททสสค
ม. มุ.	ม.ชฺชัณฺณิกาย มุลปญฺททสสค
วินย.	วินย.ปิฎก

ส.ช.	স্যুত্‌ত্‌নিকায	খন্‌ধারাব্‌ক্‌ক
ส.นิ.	স্যুত্‌ต্‌นিকায	নিধানব্‌ক্‌ক
ส.ม.	স্যুত্‌ต্‌นিকায	মহাব্‌ক্‌ক
ส.ส.	স্যুত্‌ต্‌นিকায	সকাণব্‌ক্‌ক
ส.สพ.	স্যুত্‌ต্‌นিকায	সপায়ত্‌নাব্‌ক্‌ক

การใช้หมายเลข

1. การใช้หมายเลขในพระไตรปิฎก บ่งบอกถึง เล่ม ชื่อ หน้า ตามลำดับ ตัวอย่างเช่น ที.ลี้. 9/131/101. หมายถึง พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สี่ลัญจนวคฺค เล่มที่ 9 ชื่อ 131 หน้า 101
2. การใช้หมายเลขในคัมภีร์ธรรมบท บ่งบอกถึง วรรค และลำดับคาถา เช่น ธรรมบท 7.97 หมายถึง คัมภีร์ธรรมบท วรรคที่ 7 คาถาที่ 97
3. การใช้หมายเลขในคัมภีร์ภควัทคีตา บ่งบอกถึง อัธยายะ และลำดับโศลก เช่น ภควัทคีตา 18.45 หมายถึง คัมภีร์ภควัทคีตา อัธยายะที่ 18 โศลกที่ 45